

Славица Гароња • Живомир Младеновић

МЕМОАРСКО ЗАВЕШТАЊЕ
Професора Младеновића
ИЛИ ИСТОРИЈА ЈЕДНОГ СЛУЧАЈА

Уредник
Зоран Колунџија

На предњој корици
Кућа у Релковићевој 13, са портретом Живомира Младеновића
(ауторка фотографије: Алиса Радованац)

На задњој корици
Портрет Живомира Младеновића
(рад академског сликара Анте Абрамковића, 1964)

Славица Гароња • Живомир Младеновић

МЕМОАРСКО ЗАВЕШТАЊЕ
Професора Младеновића
ИЛИ ИСТОРИЈА ЈЕДНОГ СЛУЧАЈА

ПРОМЕТЕЈ
Нови Сад

Захваљујем се Професоровој породици, нарочито кћерки
Ж. Младеновића, др Јелени Раковић, на свестраној помоћи и
подршци у настанку (и) ове књиге

Уводна реч

О околностима како сам упознала професора Живомира Младеновића детаљније говорим на крају ове књиге, у *Појовору*. Видевши у његовој фасцинантној биографији много елемената и чињеница, и те како корисних и потребних савременом нараштају (с почетка XXI века), након прве посете и упознавања са Професором, што се одиграло лета 2006. године, предложила сам му, годину дана касније, у јуну месецу 2007. године, да сачинимо један разговор. Биографија професора Младеновића јединствена је порука човека који је проживео читаво једно столеће и припадао самој нашој интелектуалној елити. Она истовремено сведочи о његовом релативном „неприсуству” и „невидљивости” у културној и научној јавности његовог/нашег времена (у обрнутој колико објективне чињенице радне биографије то показују). Рекао ми је да ће размислити. У јесен 2007. године стигло ми је опширно писмо – на пуних 16 страница текста куцаног ћириличном писањем машином – да тај предлог одбија, али дајући у том писму већ све елементе својих будућих мемоара – које доносим у целини (*Уводно писмо*), као један, условно, мини-мемоар, који се фокусира на радни део биографије професора Младеновића и његову „осујећену” каријеру. Но, мало после тога, уочи нове 2008. године, на кућну адресу стиже ми позамашан рукопис професора Живомира Младеновића у форми мемоара, који је он, идући по мојим (већ давно послатим) питањима, испунио опширним одговорима. Послао ми их је препоручено, са пропратном белешком да са њима могу да учиним шта год хоћу и да је тај примерак који ми шаље једини који постоји. Бројне обавезе су ме те, а и наредних година, омеле да ове мемоаре прекуцам, а имала сам огромну одговорност да их сачувам, да бих потом и коначно порадила на њиховом објављивању. Дуго након смрти професора Младеновића (преминуо је у марту 2011, у 101. години) одужиле су се и те обавезе, све до 2023. године, када сам ове мемоаре коначно прекуцала, са одлуком да од њих начиним књигу. Читалац ће

видети да се и у овом *Уводном писму*, као и у тексту самих мемоара, неке ствари понављају – њихово средиште свакако представља стално истицана тврдња професора Младеновића о одузетом ауторству од стране Велибора Глигорића у случају рукописа *Српски реалисти*. Управо зато сам *Појовор* ове књиге замислила као опширну расправу у којој, користећи много ширу литературу од тврдњи Живомира Младеновића, покушавам да дам одговор на један од најнеобичнијих, и по последицама најкрупнијих случајева у српској књижевној науци друге половине XX века. Управо зато, ови мемоари превазилазе живот (по свему изузетан и значајан) једног човека. Они представљају симптоматичну слику једне епохе и разоткривају механизме функционисања једног изузетно идеологизованог периода после Другог светског рата. И шире од тога, ово је један од примера (који није усамљен) како појединац унутар система моћника којем идеолошки не припада, остаје без начина, не само да докаже своју истину, већ и да, упркос респективном опусу, оствари подразумевајући учинак и траг у том друштву. Систематски ометан, суочен са затвореним вратима свих институција, другим речима, са „одузетом каријером” – само је дуг живот професора Младеновића успео донекле да исправи ту неправду. Надживевши све виновнике свог удеса, професор Младеновић, симболично побеђујући не само кроз ово мемоарско завештање које је настало далеко после свих догађаја, него и сада, читавајући се у историју српске књижевне науке, и кроз своја капитална дела која је сукцесивно почео да (само)објављује тек почетком XXI века „без бирократских препрека” – његова ће рецепција, нема сумње, само расти.

Славица Гароња

Београд, лето
2023.

Уводно писмо

Београд, 10 X 2007.

Поштована и драга колегинице,

Знам да од мене очекујете одговор на Ваша свеобухватна питања, која унеколико представљају скицу за моје мемоаре, али ја Вам их, бар засад, не могу послати. У замену за њих, шаљем Вам копију анкете о својој сарадњи са Матицом српском, коју је на једвите јаде успео да од мене извуче негдашњи секретар Матице српске и уредник њенога *Рада* Драган Станић (Иван Негришорац, сада уредник *Летописа Матице српске*). Вероватно Вам је тај мој одговор на анкету већ познат из мојих осврта на њу у књизи *На изворима народне ђесме*, али ја Вам га шаљем да бисте га имали у виду у узладуном очекивању мога садашњег одговора.

Ви сте својим опширним и свеобухватним приказом¹ мога рада на народној књижевности учинили, бар за мене лично, тако велику услугу да Вам се за њу никада нећу моћи одужити. Зато ћу Вам открити оно што никоме нисам открио, сем онолико колико је било нужно да се схвате околности у којима сам живео и радио.

Као студент сам се, стицајем прилике, толико истакао, иако нисам уверен да представљам неки изузетан феномен вредности, да су се око мене отимали професори Павле Поповић и Александар Белић, код кога сам студирао српски језик, док је професор Павле Поповић, који ми је предавао књижевност (под Б), у три маха, на анонимним светосавским конкурсима предлагао моје радове за највишу (Краљеву) награду (на I години за рад *Борисав Станковић* 1931. године, затим, 1933. г. *Лаза Косић*, *живош и књижевно дело* и најзад 1934. г.

¹ Реч је о приказу: Славица Гароња Радованац, „Извори и исходишта: нов прилог изучавању усмене књижевности: Живомир Младеновић, *На изворима народне ђесме* (Чигоја штампа, Београд 2005)”, „Задужбина”, бр. 74, март 2006, стр. 9.

за рад *Родољубље у југословенској књижевности*). Зато ме је приморао да књижевност узмем као главни предмет и за докторску тезу ми дао Јована Скерлића, тада можда најтежу могућу тему. Док сам био на постдипломским студијама у Паризу, професор Белић, у нади да ме ипак задржи за себе, предложио ми је да тему ограничим само на *Језик Јована Скерлића*, али Поповић није хтео ни да чује о томе, па сам наставио да радим, како је он желео – „целог Скерлића”. Он је, по обичају, на повременим састанцима, слушао о резултатима до којих сам дошао, не утичући ниуколико на ток мога рада, тако да са његовом смрћу нисам ништа изгубио, штавише, добио сам потпуну слободу одлучивања, па сам, услед наслућивања ратних заплета и повремено активиран као резервни официр, одлучио да тезу ограничим само на „Младост Јована Скерлића”. Већ у униформи резервног потпоручника, која се по закону није смела скидати, пријавио сам одбрану тезе, и, пошто није било другог, Белић је формирао комисију и организовао мој докторски испит, који сам полагао, такође у униформи, 1940. године, а априла 1941. године, унапређен у чин резервног поручника, ступио сам у краткотрајни рат.

Сазнавши из привременог заробљеничког логора у Сарајеву да наша војска у Црној Гори још није капитулирала, успео сам да побегнем из логора и не будем транспортован у заробљеништво. Када нисам могао да нађем наше борбене трупе, вратио сам се у Београд, где сам регистрован као ратни заробљеник на одсуству и враћен на своју редовну дужност професора Седме мушке гимназије. Као ратни заробљеник на одсуству могао сам сваки час да будем отпремљен у заробљенички логор у случају ако што скривим. Међутим, био сам остављен на миру, пошто сам савесно обављао свој посао у школи, не мешајући се у политику. Нисам веровао у комунистичку пропаганду, јер сам био искрени југословенски родољуб, али нисам се борио ни против оних који су у њу веровали.

Како је пред ослобођење Београда млади краљ из Лондона позвао све родољубе да се придуже народноослободилачкој борби, ја сам се, одмах по ослобођењу Београда, ставио на располагање Команди Београда и, примљен са чином интендантског поручника који сам имао за интенданте града Београда, организовао сам превоз бродовима за снабдевање града огревом. Када је Шеста личка дивизија, којој је припадала комада Београда, кренула на Сремски фронт, ја сам прекомандован за шефа штампе и ратног дописника њене новоформиране IV Космајске бригаде. После пробоја Сремског фронта одређен сам за

руководиоца наставе у школи за младе борце разних бригада и организовао сам њихово основно и гимназијско школовање.

За то време организована је политичка комунистичка држава Југославија. /2/ Старе, истакнуте представнике политичке, културне и економске грађанске класе требало је без саслушања и пресуде, смакнути и одузети им имовину, да би се на том гробљу подигла безрезервно покорна пролетерска класа. Ја сам са својом породицом био на удару из три разлога: прво, моји другови са Универзитета добро су ме познавали као једног од најистакнутијих југословенских родољуба (са Митром Митровић био сам класни колега) и никоме није падало на памет да ме врбује за присталицу Комунистичке партије, нити бих јој ја пришао, иако нисам припадао онима који су се борили против ње, па сам одбио предлоге колега истомишљеника, да се примим руковођења студентске и рационалне организације. Међутим, за колеге комунисте, који су дошли на управу нове државе, било је руководство начело: „ко није с нама, тај је против нас”, па је таквог, нарочито ако се посебно истакао, требало безусловно смакнути.

Мој таст, Станислав Јурковић, био је резервни мајор, па је и њега и све више резервне офицере, такође требало смакнути. Поред тога, он је у насељу Железничка колонија Кошутњак, једном од најлепших у Београду, сазидао кућу, а због својих кућа су готово сви власници, махом Солунски борци и виши резервни офицери, сада проглашени „народним непријатељима” и без икакве званичне пресуде стрељани. Међу њима је био и мој теча, Владислав Дидић, Солунски борац, који је са симпатијама пратио партизанске победе. То се одиграло широм Србије, али је у Београду било најмасовније. Све се то одиграло тајно, због чега о томе нисам ништа знао. Једнога хладног зимског јутра банула је у нашу кућу група наоружаних младих људи у изношеним војничким униформама, дошли су по мога таста и забезбекнули се када су угледали поручника Народноослободилачке војске.

Тако сам ја остао и даље угледан и способан официр Југословенске народне армије, а моја породица, уместо да буде избачена на улицу из конфисковане куће, уживала је углед и повластице у снабдевању храном тих оскудних година. За две године, колико сам остао у Армији, стекао сам толики углед код виших старешина да су ме, колико знам, више пута предлагали за члана Партије, али је позадина, на моју срећу, то одбијала. Тако сам имао могућност да се темељно упознам са марксизмом, али да се /3/ на штету своје духовне самосталности, не подвргавам једноставној крутој партијској дисциплини. Међутим, зажелио сам да наставим свој научни истраживачки рад који сам запо-

ставио током окупације, а како сам се од назеба на Сремском фронту тешко разболео, замолио сам да будем демобилисан.

Са најбољим карактеристикама које сам понео из војске, покушао сам да се запослим у својој струци, али узалуд. Како сам знао стенографију, пријавио сам се Народној скупштини, и ту сам, као некад у Команди града Београда, био оберучке прихваћен и постављен за дебатног стенографа и уредника Стенографских бележака Већа Народа. У тој сам служби остао пуне две године, уважаван од стране највиших скупштинских руководилаца, колега стенографа и чланова скупштинске синдикалне подружнице, као један од главних учесника у њеном културно-просветном раду. Наставио сам и свој научни рад. Издавачка предузећа *Рад* и *Просвета* све чешће су ме позивала на сарадњу. Почео сам да помишљам и на Катедру историје српске књижевности.

Тада сам учинио најпогрешнији, судбоносан корак у свом животу: послао сам на конкурс Министарства просвете свој рукопис о српским реалистима. Као што сам о томе више пута писао, рукопис је примио мој, две године млађи колега, Војислав Ђурић, и предао га на оцену Велибору Глигорићу, хонорарном професору Београдског универзитета, који му је послужио да отпочне предавања из реализма, о којем до тада није имао ништа написано; а мени, да му не бих сметао, онемогућио својим партијским везама сваку даљу сарадњу са издавачким установама, па је и издавање целокупних дела Јована Скерлића поверио муслиману Мидхату Бегићу, који ме је узалуд молио да наставим објављивање Скерлићевог живота и рада, да би се имао на шта ослонити у своме раду.

Како сам дошао у Српску академију наука и како сам прошао у њој све док нисам пензионисан и уклоњен из ње, опширно сам писао у *Раду Матице српске*, за чији су *Летопис* желели да водите разговор са мном. Ту сам детаљно писао и о томе како сам се и зашто посветио проучавању народне поезије и живота и рада Вука Караџића, што је била и моја ранија велика жеља, али то никад не бих учинио да ми није онемогућено да се бавим другим областима наше књижевности. Резултате које сам при томе постигао и признања која сам добио код нас и на страни, закључно са Вашом последњом, исцрпном, стручном, објективном и праведном оценом мога рада у вези са народном поезијом и животом и радом Вука Караџића у *Задужбини*, којом сте ми вратили ауторство дела која су ми била злонамерно оспорена.

Ви замерате Академији што за приређивање *Српских народних песама* у четири тома (у ствари, у пет, јер сам приредио и објавио

„само за научну употребу” и пету књигу – *Особитије њјесме и њоскочице*, Београд, 1974) нисам добио за „допринос српској науци, готово обавезујуће, звање академика” (што се ипак није десило). Међутим, три угледна редовна члана Академије су ме за то звање прдложила и пре објављивања Вукове заоставштине и књиге *Непозната драма Лазе Костића*. Зашто нисам изабран и због чега нисам могао доћи за предавача ни на једном нашем универзитету, о томе сам већ писао, па није потребно да понављам – зато што је то самовољно и, може се рећи, криминално, спречавао Велибор Глигорић. Само што је, видим, потребно да подробније објасним зашто је он то чинио и због чега то ја нисам у јавности открио.

Мени је, као и другима, пао у очи смели негатор признатих вредности, млади правник, Глигорић. Био ми је чак и симпатичан и зато сам га, чим сам објавио докторску дисертацију о младом Скерлићу, нашао као службеника Министарства трговине и индустрије, и поклонии му примерак. Верујем да је та књига на њега учинила снажан, благотворни утицај, иако је исто тако, борбени млади Скерлић, са омаловажавањем споменуо његовог оца као песника. Тада је свакако запазио и мене, као поузданог историчара књижевности. Зато се, када се као истакнути идеолог Комунистичке партије, у јеку борбе против Информбироа, латио положаја хонорарног професора реализма Београдског универзитета, о којем, судећи по уводном предавању, није знао много, сем општих фраза о руском критичком реализму, свакако много обрадовао када му је Војислав Ђурић, тадањи начелник Просветног одељења и помоћник Министра просвете (Митра Митровић), предао два примерка мога рукописа *Српски реалисти*, са шифром „Смиљин Љубешанин”, поднет на расписани конкурс Министарства просвете. Као што сте видели из ове године верно објављене књиге из тог рукописа, био је то озбиљан, критичан и објективан приказ најважнијих представника српског реализма, без тада уобичајених, већ овешталих цитата Лењина и Стаљина, рукопис поузданог познаваоца реалистичке епохе, тако да се, у јеку отпора идеологији која је до тада преовлађивала, могао без колебања читати пред студентима, предавати на Коларчевом универзитету и објављивати у брошурама са стручњацима других епоха југословенске књижевности. Присуствујући његовом /Глигорићевом – прим. С. Г/ предавању о Војиславу Илићу на Коларчевом универзитету, немало сам се изненадио слушајући оно што сам сам написао и одмах сам сутрадан затражио састанак с њим. Није ме хтео примити ни тада, нити икада доцније, нити је имао

смелости да ме погледа у очи, али се дао у велику бригу, схвативши да је, уствари, извршио крађу, и да му преостаје једини начин да се заштити од могућих последица – да власника онемогући и по могућству, уништи.

Мене је тада интерсовала совјетска политика, али сам са интересовањем пратио стварање даровитих руских писаца и издавачко предузеће *Pag* ми је, између осталог, објавило превод романа *Заклешва* Фјодора Глаткова и поверавало ми на редиговање преводе других преводилаца. Писао сам похвално о Маријети Шагињан, Борису Пољевоју и другим успешним млађим руским писцима. При једном случајном сусрету на трамвајској станици, поверио ми је један уредник *Paga*, да је Глигорић у колективу *Paga* говорио о мени као о Информбироовцу. У то несигурно време хајке на Информбироовце, такве оптужбе су водиле на Голи оток. Срећом, ја нисам послат тамо са другим члановима Комунистичке ћелије скупштинске подружнице, јер сам, неколико дана после поверљивог саопштења да ћу бити примљен у Партију, био преузет у Институт за проучавање књижевности Српске академије наука, не сачекавши пријем у Партију и оставши заувек ван ње.

Када ми је онемогућена свака сарадња са издавачким установама и успешно започети рад на објављивању целокупних дела Јована Скерлића, који је поверен другоме, ја сам наставио да се бавим историјом књижевности у Институту за проучавање књижевности, о чему сам такође писао. Међутим, после две године успешног рада, Институт је укинут, а ја сам остао без службе, у исто време када је Глигорић, наметнувши се као „стручњак за српски реализам” и партијски ауторитет за обавезног члана пријемних комисија свих универзитета онемогућавао мој избор, иако су примљени кандидати са мањом стручном спремом.

Шта се са мном збивало када је за председника Академије дошао Глигорић, а за секретара Одељења литературе и језика, касније преименованог у Одељење језика и књижевности, Војислав Ђурић, све до тренутка када сам, спутаван у раду и лишаван ауторства својих животних остварења у славу Академије, био приморан да затражим превремену пензију, када ми је, као обичном пензионеру, ускраћен даљи рад на више за Академију важних пројеката и онемогућено објављивање завршених радова у њеном издању, у исто време када су ми била затворена врата свих издавачких предузећа, подробно сам писао у одговору на анкету Матице српске.

Глигорић и његов верни помоћник, Војислав Ђурић, који су неприкосновено завладали у Академији и у културно-издавачким предузе-

ћима преко својих ђака (које су у њима намештали) и успели да ме потпуно изолују и обезбружају, а то им је било утолико лакше што им ја нисам пружао никакав отпор, ради чега је било потребно јавно открити због чега су они то чинили, јер сам био свестан да би око тога избио на видело велики јавни скандал и да ће они, уместо кукавичке закулисне борбе, предузети против мене свим моћним средствима која су заграбили и повести јавну подлу борбу и учинити све што могу да би уништили и укаљали мој углед и научна признања која сам до тада био стекао у земљи и иностранству. Тако да – тиме не бих добио ништа друго, него жаљење и унижење себе и своје породице којој, као ни иком другом, нисам поверавао у каквој сам невољи. Нисам пове-
равао ни угледним пријатељима и колегама који су се пожртвовано борили за мене на основу онога што сам до тада био постигао, иако ми је подмукло све омаловажавано да не бих добио признања које сам заслуживао, па чак ни храбром, добром и праведном Милошу Ђурићу, који ме је са Петром Колендићем и Миланом Будимиром предложио за дописног члана Академије. Када је Глигорић наложио Војиславу Ђурићу да фалсификује записник Одељења и када су њега, као председника Академије, наводно, „предлагачи замолили да задржи предлог да се о њему не одлучује”, а затим раширили лаж да је Милош Ђурић повукао потпис /7/ са предлога, Ђурић је писмом потпредседнику Академије Бартошу огорчено демантовао то, и због те срамотне клевете ускоро умро од инфаркта. Не кајем се што му нисам открио тајну због чега су Глигорић и Ђурић тако поступили, јер сам био сигу-
ран да би их јавно оптужио и увукао не само мене, него и себе, у борбу са подмуклим противницима у којој би се још више наједио и окрњио општи углед који је уживао. Тако да је, ако је то нека утеха, на једнодушни захтев свих, после преране смрти, сахрањен у Алеји заслужних грађана на Новом гробљу.

Мени није било лако да поднесем удаљавање из Српске академије наука, у којој сам, поред свих сметњи и поменуте двојице, постигао знатне научне успехе и стекао неоспоран углед и признање у земљи и иностранству. Било ми је најтеже што су резултати које сам постигао омаловажавани и што су дела која сам дугогодишњим радом остварио свуда уздизани, але не као моја лично, него заједно са другима који им нису ништа допринели. Тешко бих то могао да поднесем да се нисам изоловао у кућицу крај мора, у брдовитом сутоморском залеђу, где сам након превременог пензионисања годинама усамљено живео и наставио мучну борбу као „усамљени вук”, како ме је мој поштовалац, академик Душан Недељковић у шали називао. Дограђивао сам кућу,

обрађивао тврдо каменито тле, садио воћке и настављао свој бесперспективни научни рад, настојећи да довршим и припремим за штампу бар неке од својих многобројних необјављених рукописа. А то ми није било лако у гвозденој мрежи у којој су ме држали они који су се бојали да не откријем тајну мога позајмљеног, што не рећи, украденог рукописа о српским реалистима.

Не сећам се да сам икада иког мрзео или му завидео, нити сам желео да некоме нанесем увреду и зло, па чак ни својим заклетим непријатељима какви су ми постали Глигорић и мој две године млађи колега, Војислав Ђурић. Чак сам спреман да признам и њихове заслуге за нашу културу, иако су они учинили све што су могли да из својих себичних разлога, униште мене. Дража ми је објективна, праведна критика, него заслужена похвала, и нисам од оних који истичу сопствене заслуге и хвале свој рад. Зато сам био спреман да прећем ћутке преко свега зла које су ми причинили, да прежалим све што ми је оспорено и отето и да почнем да се борим да одржим, колико је то могуће, свој радни елан.

Успоставио сам везу са Културном рубриком *Политике* која ми је радо објављивала осврте на важније појаве у научном и књижевном животу Југославије. Као један од најугледнијих чланова Савеза удружења југословенских фолклориста, редовно сам учествовао на његовим годишњим конгресима у разним републикама некадашње Југославије, као и на међународним славистичким конгресима у свим словенским државама, на Балканолошким конгресима у другим балканским земљама, као и на другим научним скуповима у нашој земљи и иностранству и објављивао своје реферате у зборницима са тих конгреса. Међутим, били су узалудни сви моји покушаји да објавим неке од својих већих радова у нашим издавачким предузећима која су једина имала новаца за то. Чак је и Матица српска, са којом сам одржавао дугогодишњу сарадњу, одбила да ми објави више година припреман капитални петотомни зборник преписке Југословена са Чесима и Словацима, иако је и сама учествовала у омогућавању мога истраживачког рада у Чехословачкој. Једино ме је Младен Лесковац, који се упорно борио да омогући да Српска академија наука објави моју студију *Непозната драма Лазе Костића* (која је, приморана да то учини, изменила њен наслов да би ме омаловажила), и позвао ме, као незаобилазног стручњака за Лазу Костића, да као члан редакције за издавање *Сабраних дела Лазе Костића*, приредим за штампу две књиге са његовим трагедијама и комедијама.

Најзад су се, на једвите јаде, нашла два озбиљна, непристрасна млада научника, који су, као и многи други, ценили мој рад – Драган Лакићевић као уредник издавачког предузећа *Рад* и Љубинко Раденковић као рецензент, који су успели да објаве моју књигу *Трагања за Вуком*, 1987. године. Књига је дочекана са одушевљеним похвалама од стране стручне критике и шире јавности. У Културно-просветној заједници Србије приређена јој је свечана промоција, на којој су говорили у њену похвалу врсни познаваоци Вукова живота и рада и српске народне поезије. Тим похвалама се придружио и Миодраг Матицки, само што је учинио једну малу, пријатељску примедбу, да нисам увек наводио имена оних који су пронашли изворе којима сам се користио. Знао сам да се повео за нетачним тврђењем Илије Николића, у *Политици* 1970. године, да је Војислав М. Јовановић (Марамбо) 1960. године са њиме, као својим „учеником” /асистентом – прим. С. Г/, учинио „значајно и до данас необјављено откриће” – открио је име певача Тодора Икова, аутора анонимног зборника народних песама у Вуковој заоставштини, иако сам то откриће учинио ја много раније и о томе писао још од 1957. године. Да говорника не бих довео у неприлику, то нисам рекао, већ сам само кратко напоменуо да сам се служио изворима које сам сам открио. Како нисам желео да уздижем свој рад, нисам се освртао ни на тобожње „значајно откриће”, које је објавио Николић, о чему су, на исти начин писали и други, да би себи, поред Јовановића, повећали углед. Због тога што не волим полемику, одлучио сам се на њу тек онда када је Дејан Ајдачић у *Расковнику* 1993. године, између осталог, написао: „За разлику од Живомира Младеновића, који прећуткује Јовановићев налаз, Илија Николић 1970. године са поштовањем подсећа културну јавност на откриће Његошевог (Иковог) зборника народних песама”. У обимном, документованом полемичком чланку, указао сам на неосновано тврђење о првенству Јовановићевог (Марамбоовог) ауторства Икова зборника. Мирјана Дрндарски је то у *Задужбини* представила као „делимично резигнирану, делимично увређену одбрану од лаика”, сарадника *Расковника*, које је позвала да одговоре на те оптужбе. Разуме се да нико није могао, ни имао шта да одговори, али сам ја на то за мене ниподаштављуће и увредљиво писање упутио писмо уреднику *Задужбине* Николи Вујчићу, које он није хтео да објави, док је објавио нови чланак Ајдачића у коме се и даље заступало Јовановићево првенство у открићу ауторства Тодора Икова. Пошто нисам желео да водим полемику са уредником листа Вукове задужбине, ја сам оставио будућим, непристрасним истраживачима, да ту ствар расправе.

У нову полемику сам био принуђен да уђем када је Благоје Јастребић 1979. године из зборника *Српске народне пјесме из необјављених рукописа Вука Стеф. Караџића* (које сам ја приредио за штампу, а да би се обезвредио мој рад, дометнут ми је као коаутор и Владан Недић, који је учествовао једино у коректури), објавио у издању *Просвете* пету књигу *Особитије пјесме и њоскочице*, са насловом *Црвен бан*, при чему, у заблуди да је ову збирку за штампу припремио сам Вук, није споменуо одакле ју је, готово од речи до речи преписао, ни ко ју је приредио за штампу. Није ми било лако да ову полемику водим у своје лично име, јер ме је спутавао фалсификовани натпис на корицама, на којем је као приређивач био назначен и Владан Недић, али сам је ипак успешно окончао, усредсредивши се на одступање плагијатора од Вукових принципа издавања народних песама, објављивања еротских песама у десетинама хиљада примерака, за најширу јавност, које Вук никада не би објавио и које су у Академијином издању биле намењене само научним стручњацима и на указивање, што није било тешко доказати, да је Јастребић извршио очигледан плагијат, који је долазио под удар закона о штампи, због чега је он изгубио присебност духа. То је можда допринело да ускоро страда у саобраћајној несрећи. Политика је изазвала пажњу широке јавности. Због извесности да ће *Просвета* у случају покретања парнице морати да плати милионску одштету, њен директор ме је позвао и понудио ми новчану накнаду да од те парнице одустанем. Изјавио сам му да парнице неће бити, али сам очекивао да ће његово предузеће прихватити објављивање мојих књига. Ње заиста није било, али су врата *Просвете* и даље остала затворена за мене.

Ускоро су за мене била отшкринута врата далеко моћнијег издавачког предузећа – Завода за издавање уџбеника. Његов љубазни и предузимљиви уредник Јован Павић ставио ми је у изглед могућност објављивања мојих рукописа припремљених за штампу. Најпре је дошао на ред рукопис књиге *На изворима народне пјесме*, снабдевен са две стручне рецензије. Рукопис је технички обрађен за штампу, прорачунат број табака и предвиђен хонорар. Уочи Сајма књига, објављено је у каталогу књига Завода да је књига у припреми за штампу, када сам обавештен да је одређен још један рецензент – Нада Милошевић-Ђорђевић. Нисам имао ништа против, јер сам знао да је она способан и објективан стручњак. Нисам се преварио. Мој рукопис је прочитала врло пажљиво, начинила ми ласкаве комплименте због доприноса проучавању Вука Караџића и српске народне поезије и учинила неколико ситних редакторских сугестија, које се нису морале усвојити, али ја сам ипак, по њима поступио. Међутим, свакако на ин-

тервенцију Глигорића или Ђурића, главни уредник /11/ П. Пијановић ми је вратио рукопис, са непоколебљивом изјавом да се, без обзира на повољну рецензију, неће штампати. Знао сам зашто.

Рукопис сам однео своме издвачу књиге *Трајања за Вуком, Рагу*, али сам и тамо наишао на затворена врата. Моја, раније благонаклона уредница Љиљана Симић извињавала се да је сувише обиман, а рецензент Ненад Љубинковић учинио ми је много комплимената, само са једном примедбом – што сам прећутао учешће Владана Недића у своме раду. То ме је највише заболело, али нисам му на то ништа одговорио, јер још никоме нисам био открио тајну фалсификовања насловне стране петотомног зборника Вукових необјављених песама.

Нови уредник Српске књижевне задруге, Драган Лакићевић (бивши уредник *Рага*), који је објавио моју књигу *Трајања за Вуком*, и стручни, мени благонаклони рецензент Душан Иванић, успели су на једвите јаде да уврсте у издавачки план ове угледне установе рукопис моје књиге *Животи и дело Јована Скерлића*, истина не у чувене „плаве корице”, већ у скромнију колекцију *Забавник*, али ја сам ипак био задовољан што сам, после многих узалудних покушаја, успео да уђем у ред њених запажених аутора. Почеле су увелико припреме за штампање овог рукописа, са извесним тешкоћама пошто сам тада живео у викендици у Сутомору. Но, све те припреме су биле узалудне, јер је директор ове славне издавачке установе био син Војислава Ђурића, па ми је уредник Лакићевић са жаљењем вратио рукопис. Овога пута нисам остао скрштених руку, већ ми је Беобанка одмрзла потребан новац моје девизне штедње, па сам књигу сам штампао и она је, као и раније, дочекана са похвалним критикама од стране стручњака и после на свечаној промоцији у Културно-просветној заједници Србије, као и од дневне штампе.

Заузимањем са љубазним и мени благонаклоним уредником *Рага*, песником Новицом Тадићем, унет је у издавачки план овог предузећа и један део из рукописа моје обимне књиге *На изворима народне џесме*, под насловом *Необјављене џесме Вука Караџића*. Књига је, као и *Трајања за Вуком*, предвиђена да буде објављена поводом Вуковог сабора. Ненад Љубинковић је овога пута дао безрезервно позитивну рецензију. Очекивала се још рецензија Наде Милошевић-Ђорђевић. Међутим, како се очекивало да ће и њена рецензија бити позитивна, ја сам рукопис узео натраг, када ми је уредник Новица Тадић огорчено и са жаљењем саопштио да је, мимо његовог знања и одобрења, место моје, ушла у штампу њена књига. Одлучио сам да више никога не молим, већ да и ову књигу сам објавим. Срећом, у Вуковој задужбини

сам се срео са својим оданим пријатељем и поштоваоцем, Душаном Иванићем, и он ми је, прелиставши мој рукопис, препоручио Чигоја штампу. Тако ми је књига *Необјављене ђесме* Вука Караџића, са срдачном препоруком Ненада Љубинковића као рецензента, објављена 2004. године и наишла на леп пријем, иако више нисам имао потребу да јој приређујем промоцију.

Могао сам бити задовољан што сам, и поред свих ометања, потискивања из јавног и књижевнонаучног живота, успео да се одржим и сачувам свој научни ауторитет и уважавање свога учешћа на разним научним скуповима, али ме је болно тиштало што никоме, па чак ни најближој родбини и најинтимнијим пријатељима, нисам могао да откријем дубоко закопану у души тајну о томе колико је мој научни рад и јавни углед уназађен и онемогућаван од стране Глигорића и Војислава Ђурића. Утолико више што ми се за то нису пружали повољни услови, с обзиром на то да су они, успевши се на највише научне и јавне положаје, уживали све већи углед међу својим многобројним ученицима, којима су омогућавали угледна места на универзитетима и другим културно-научним установама.

Као врло радо позиван на научне славистичке скупове, у реферату „Аутобиографско у делима Симе Матавуља“, који сам саопштио на Међународном славистичком састанку 12. септембра 1987. године, кратко сам споменуо како је Глигорић, када сам на Коларчевом народном универзитету држао циклус предавања о српским реалистима, спречио студенте да им присуствују. Узбунила се редакција састављена од младих стручњака, који су ме иначе ценили и радо позивали на ове научне састанке, и од мене су одлучно затражили да то из реферата избацим пре штампања, при чему ми је секретар Међународног славистичког центра рекао да су моје расправе са Глигорићем предмет за „жуту штампу“. Ја нисам пристао да то место уклоним из реферата, па сам га узео да не буде штампан у зборнику за ту годину, али нисам желео да о томе пишем у „жутој штампи“ и реферат сам објавио у *Лешојиску Матице српске*, у свесци која је изашла из штампе 2001. године, изоставивши место које је толико узнемирило редакторе зборника реферата са Међународног славистичког скупа из 1987. године, решен да више такве осврте у својим радовима не чиним и да заувек сахраним у душу тајну о томе, шта су ми све учинили Глигорић и Војислав Ђурић. Како је та тајна ипак продрла у јавност, томе је допринео Драган Станић (Иван Негришорац) као секретар Матице српске и уредник њенога *Paga MC*, о чему не треба да Вам пишем, пошто се